

ПРОФЕСОР ТАЇРОВА-ЯКОВЛЕВА: «СМІШНО, КОЛИ РОСІЯНИ ГОВОРЯТЬ, ЩО В ХІХ СТОЛІТТІ НЕ ІСНУВАЛО УКРАЇНИ Й УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ»

Історія неодноразово показала, що великодержавні марення та імперські устремління вкрай небезпечні і смертоносні. Останнім трагічним прикладом цього є війна Росії проти України. Адже повномасштабна війна стала намаганням Росії відродити свою імперську велич і однозначно повернути Україну у своє лоно.

Яке історичне коріння російської агресії проти України і її народу? До розмови на цю тему на Польському радіо запросили професора Тетяну Таїрову-Яковлеву – одного з найбільших російських спеціалістів з історії України XVII-XVIII століть, зокрема з дослідження гетьмана Івана Мазепи і його доби. Серед її книг можна виділити такі: «Іван Мазепа і Російська імперія. Історія «зради»», «Повсякдення дозвілля і традиції козацької еліти Гетьманщини», «Коліївщина: великі ілюзії» та інші.

Донедавна вона була директором центру з вивчення історії України Інституту історії Санкт-Петербурзького державного університету і членом Російської академії наук, але після відкритого засудження війни в Україні вона була звільнена і змушена була виїхати з Росії.

Тетяна Таїрова-Яковлева відзначає, що процес пробудження імперського монстра своєчасно не був помічений фахівцями.

– Ми, як історики, прогавили цей момент, перебуваючи в своїх наукових, академічних дискусіях. Ми вели мову про Україну, українську історію. Ми писали книжки. Загалом якоїсь домінуючої парадигми в російській історичній спільноті не було. От ця ностальгія за імперією, вона жила у політизованій частині суспільства і в тих книжках й публікаціях, які виходили з під пера, скажімо, політологів і пов'язаних з ними людей.

Щодо імперських ідей та амбіцій, то вони в ХХІ столітті звучать цілковито анахронічно і як щось недоречне. Це якби

от сьогодні Великобританія заявила, що вона хоче приєднати Індію або Франція захотіла б якісь там острови і т.д.

У ХХІ столітті імперії як такі вже перестали існувати, а найголовніше те, що більшість метрополій зберегла дуже хороше стосунки зі своїми колишніми колоніями. Прекрасний приклад – це Великобританія, у якої чудові відносини з Канадою, також Індією та іншими державами. Тому насправді колишні імперії повинні використовувати свій вплив на територію колишніх колоній для того, щоб створювати міцні, дружні, союзницькі відносини, а, на жаль, у випадку Росії так не сталося.

Звідкись взялося неймовірно заперечення України, яке ґрунтується на невігластві, на незнанні основоположних іс-

торичних фактів. Це те, що було в XIX столітті створено як імперський міф, який будувався свідомо. Причому, якщо читати документи цензорів Третього відділення, то розумієш, що вони прекрасно знали, що є Україна, українська мова, українська культура.

Вони все це свідомо забороняли, намагаючись затиснути в якісь рамки ітд. Це була свідомо політика, скерована на створення якихось загальноімперських цінностей. Але XXI столітті, на багато цих пропагандистських речей, створених у XIX столітті, почали дивитися як на щось, що є правдою. Для спеціалістів звучить і виглядає смішно, коли говорять, що в XIX столітті не існувало України і української мови. Достатньо згадати того ж Костомарова з його книгою «Буття українського народу» чи почитати Шевченка. Ну, як можна говорити, що в XIX столітті не було України і української мови?

Тим не менше, Путін, який себе в Росії, так би мовити, проголосив верховним жерцем Клію й інтерпретатором історичних фактів заперечує суб'єктивність України й українців. Чи він справді вірить в те, що пише і проголошує з амвону? Професор Тетяна Таїрова-Яковлєва відповідає:

– Мені дуже складно сказати, в то що вірить, у що не вірить і що думає пан Путін, але мені здається, що він та деякі представники його найближчого оточення справді вірять в те, що вони кажуть.

У всякому разі, мені доводилося зустрічатися з людьми, не скажу, що з його близького його оточення, але з людьми, які вірять у всі ці ідеї. Навіть складно підібрати слово до всього цього. Це суміш невігластва і якоїсь божевільної віри, якогось фетишизму. Причому все це не піддається аргументам і переконанню.

Сьогодні ведеться жаклива війна, геноцидальна війна. Чи впродовж путінського правління було конструювання образу України як ворога чи все ж тут все дещо складніше? Мається на увазі те, що Росія заявляє, що вона не воює проти України, а проти якогось «київського режиму», і що це війна передусім з НАТО і страшним Заходом, який з давніх пір загрожує існуванню Росії, як державі і народу. Тетяна Таїрова-Яковлєва пояснює:

– Ні, насправді в них все це 10 разів змінювалося і була спроба сконструювати те, за що вони борються. Але все виходило з точки зору цього жакливого міфу про «руській мір». При цьому він базується на нерозумінні реальності, бо я багато років постійно була в Україні і в мене там величезна кількість друзів, частина з них російськомовні, які живуть в Україні, але вони при цьому українці. І от нерозуміння того, що ці російськомовні в Україні не є росіянами і не пов'язані з тим, що називають «руским міром» – це, на мою думку, головна хиба всієї цієї конструкції.

Це теж саме, якщо говориш англійською, то виходить, що тоді ти великобританець, але ж ти насправді американець, австралієць чи ще хтось. Тобто, насправді мова не є парадигмою, що визначає самосвідомість, ідентичність. Так що, мені здається, що було тут питання України як ворога – для них Україна взагалі не існує, а є «руській мір», який потрібно захищати.

І, до речі, дуже важлива думка. Мені здається, що цей особливий шлях Москви, Московської держави якраз суперечить всьому цьому, що робив той же Петро I. Він якраз намагався вирвати із дрімучості Московську державу, намагався зробити її європейською.

Іншими словами, от така неймовірна мішанина лежить в ідеологічній основі, яка намагається все це виправдати. Професіоналів вона просто вражає.

На самому початку повномасштабної російсько-української війни професор Таїрова-Яковлєва записала українською відеозвернення до українців. В ньому вони від-

критим текстом засудила дії Кремля, назвала його режим фашизмом, і зізналася, що їй соромно, що вона росіянка. Історик розповіла як оточення відреагувало на її вчинок.

– На мене зробили декілька доносів. Потім мене звільнили з університету, потім звільнили з Російської академії наук. Я отримала досить багато листів на мою підтримку від колег і студентів, що було особливо приємно. Проте також велика кількість моїх колег перестали зі мною спілкуватися.

У згаданому відеозверненні Тетяна Таїрова-Яковлєва заявила, що вона не сумнівається у перемозі України, яку вона бачить як процвітаючу європейську державу, але вона дуже туманно бачить майбутнє Росії. Багато хто говорить, що Російську Федерацію чекає розпад. Ось, що історик думає з цього приводу.

– Поки що рано про щось говорити. Питання, коли це відбудеться, але чим швидше це буде, тим краще. В будь-якому випадку, я думаю Росію доведеться пройти дуже складний шлях переосмислення, покаяння. І тут вже мова не про якусь перебудову, а про те, щоб все знести і заново побудувати політичну структуру країни. Необхідно наздогнати втрачене в 90-ті роки, тобто побудувати незалежну, демократичну країну. В яких кордонах? Це покаже історія.

Історик також спробувала спрогнозувати російсько-українські відносини після війни.

– Безумовно, будуть десятиліття дуже й дуже важких відносин, однак від геополітики не втечеш, в тому сенсі, що Україна і Росія – це сусіди. Тому рано чи пізно необхідні будуть економічні чи ще якісь відносини. Все буде дуже не просто і буде залежати від уряду, який тоді буде в Росії і від її політики. Я дуже добре пам'ятаю, яке впродовж десятиліть було ставлення до німців і Німеччини.

Навіть в мої юності, коли після війни минуло 20-40 років. Я думаю ми говоримо тут про період від 30 до 50 років. Проте все набагато складніше. Я особисто знаю в Росії дуже багато етнічних українців, які займають не тільки не анти-воєнні позиції, а навпаки активно виступають за війну. Вони відіграли активну роль у розпалюванні всієї цієї істерії. Все тут складно. І щоб прийти до нового етапу відносин, потрібні десятиліття.

Матеріал підготував Назар ОЛІЙНИК

Опубліковано на сайті Польського радіо

